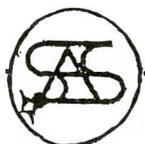

FÓRUM ARCHIVÁROV

Roč. XIII. č. 9

November 2002

Vážené kolegyně, kolegovia,

v nasledujúcich číslach Fóra archivárov Vám ponúkame príspevky, ktoré odzneli na 6. archívnych dňoch v Senci.

Zo 6. archívnych dní na Slovensku ...

Program 6. archívnych dní, ktoré sa konali

16. – 18. októbra 2002 v Senci:

16. 10. 2002 (streda)

13^{.00} – 13^{.20} Slávnostné otvorenie a pozdravné príhovory

13^{.20} – 13^{.50} Milan Mišovič (MV SR – OASS)

Archívy a verejnosť

- 13.⁵⁰ – 14.¹⁰ *Božena Slezáková (SNA v Bratislave)*
Verejnosť a Slovenský národný archív po roku 1990
- 14.¹⁰ – 14.³⁰ *Lubica Máteová (ŠOBA v Bratislave)*
Využívanie archívnych dokumentov v ŠOBA za posledných 10 rokov
- 14.³⁰ – 15.⁰⁰ *P r e s t á v k a*
- 15.⁰⁰ – 15.²⁰ *Zuzana Kollárová (ŠOKA v Poprade)*
Archívy v službách verejnosti
- 15.²⁰ – 15.⁴⁰ *Ján Šulavík (PA Slovnaft a. s.)*
Využívanie registratúrneho strediska a podnikového archívu Slovnaft a. s. verejnosťou
- 15.⁴⁰ – 16.³⁰ *D i s k u s i a*
- 16.³⁰ – 17.³⁰ *P r e z e n t á c i a f i r i e m*

17. 10. 2002 (štvrtok)

- 9.⁰⁰ – 9.²⁰ *Tomáš Tandlich, Gabriel Strešňák (ŠOBA v Bratislave)*
Študovňa – bádateľ, analýza obojstranného využívania archívnych pomôcok
- 9.²⁰ – 9.⁴⁰ *Ladislav Bukovszky (ŠOKA v Šali)*
Vzťah archívov a regiónu (skúsenosti ŠOKA v Šali)
- 9.⁴⁰ – 10.⁰⁰ *Milan Antonič (Archív Slovenskej televízie)*
Sprístupnenie archívneho fondu STV pre širokú verejnosť

10⁰⁰ – 10³⁰ *Peter Zelenák (UK Bratislava)*
Pohľad historika na bádanie v archívoch

10³⁰ – 10⁵⁰ *Prestávka*

10⁵⁰ – 12⁰⁰ *Diskusia*

12⁰⁰ – 13⁰⁰ *Obed*

13⁰⁰ *Exkurzia*

19³⁰ *Spoločenský večer*

18. 10. 2002 (piatok)

9⁰⁰ – 10³⁰ *Aktuálne otázky slovenského archívnictva*

10³⁰ – 10⁵⁰ *Prestávka*

10⁵⁰ – 11³⁰ *Diskusia*

11³⁰ – 12⁰⁰ *Záver, oficiálne ukončenie*

Archívy a verejnosť

Vážené kolegyne, vážení kolegovia,

táto téma prebiehajúcich archívnych dní je navýsosť aktuálna a dôležitá nielen z pohľadu odborného archívneho, ale aj z pohľadu vzťahu verejnosti k archívu všeobecne. Vychádzajúc zo spoločenských zmien po roku 1989, treba povedať, že zmeny v archívniectve vo vzťahu k verejnosti sa javia ako jedny z najdôležitejších. Zatiaľ čo v minulosti archívy plnili úlohu miest, v ktorých sa ukladali písomnosti verejnoprávneho alebo súkromného charakteru. Ich činnosť bola úzko spätá s činnosťou svojich pôvodcov a závisela nielen od ich postavenia vo verejnej správe, ale aj od mnohých faktorov sociologických, hospodárskych, kultúrnych a iných, ktoré ovplyvňovali názory na potrebu archívov a z nich plynúce dôsledky a spôsoby prezentácie archívnych dokumentov.

V poslednom decéniu 2. tisícročia a na začiatku 3. tisícročia sa verejné archívy stali výdatným zdrojom informácií potrebných nielen pre historické bádanie, ale aj pre činnosť orgánov štátnej správy, samosprávy, súdov, prokuratúry a v neposlednom

rade pre potreby občanov. Je to zrejmé hlavne v štátoch strednej a východnej Európy.

1. archívy ako aktívny element

Ak by sme chceli charakterizovať rozdiel medzi archívami v minulosti a dnešnými archívami, v prvom rade musíme uviesť, že sa zmenili z pasívneho prijímateľa písomností každého druhu na aktívneho činiteľa, ktorý dozerá na správu registratúry pôvodcov, preberá, ochraňuje a umožňuje prístup k archívnym dokumentom. Z každej z uvedených činností vyplýva pre archív množstvo úloh. Všetky tieto úlohy majú dva významy: záchranu archívneho dedičstva a umožnenie prístupu k nemu všetkým záujemcom bez ohľadu na to, či informácie budú využité odbornou alebo laickou verejnosťou. Časy obmedzovania prístupu k archívnym dokumentom iba z dôvodov ideologických, bez akéhokoľvek právneho opodstatnenia, sa minuli.

Tieto úlohy štátne archívy plne využili po zmene politických pomerov po roku 1989, kedy došlo o. i. k mnohým zmenám v organizácii verejnej správy. Aktívne a iniciatívne vstupovali do likvidácie zrušených orgánov verejnej správy a podnikov a organizovali vyraďovanie ich písomností a preberanie archívnych dokumentov. Zvýšená aktivita v týchto odborných činnostiach, či už vynútená objektívnymi spoločenskými zmenami, alebo vlastná, sa stala v búrlivých deväťdesiatych rokoch minulého storočia základným predpokladom zachovania archívnych dokumentov, a tým aj zachovania archívneho dedičstva Slovenskej republiky.

Možno povedať, že za pochodu sa archivári učili riešiť problémy, ktoré nám priniesla táto doba. Avšak bez erudície, bez zvýšeného pracovného úsilia a bez vytrvalosti by sme tieto úlohy zvládli ešte obtiažnejšie.

2. archivári a správna činnosť

Štátne archívy (Slovenský národný archív, Štátny ústredný bankový archív, štátne oblastné archívy a štátne okresné archívy) patria v súčasnosti medzi dôležité súčasti štátnej správy. Začiatok de-

väťdesiatych rokov 20. storočia bol pre archivárov obtiažny. Všetci sme si uvedomovali, že náprava krívd spáchaných predchádzajúcim režimom je jednou z najdôležitejších úloh novej doby. Avšak taký atak verejnosti na archívy, aký sme vtedy zažili nikto nepredpokladal. V snahe vyhovieť tisícom dožiadaní sa robili zázraky ihneď a nemožné väčšinou do troch dní. Musím pripomenúť, že toto obdobie, na ktoré mnohí pozerajú s nevôľou, malo aj svoje kladné stránky. Spôsobilo, že archivári v snahe vyhovieť požiadavkám verejnosti sa museli o. i. začať zaoberať aj inými právnymi normami, nielen zákonom o archívnictve a k nemu vyhotovenými odbornými vyhláškami.

Verejnosť nás prinútila začať premýšľať v širších spoločenských kontextoch a presvedčila nás o tom, že ak sa dodržiavajú práva jednotlivca a nie pomyselnej triedy, dodržiavajú sa základné demokratické práva spoločnosti. Zároveň sme sa presvedčili o tom, že archívne fondy obsahujú sumáre informácií, ktoré sme považovali z hľadiska ich využitia za okrajové.

Musím tiež pripomenúť, že naša metodika spracúvania archívnych

fondov prispela tiež k tomu, že poskytovanie informácií pri vybavovaní správnej agendy bolo väčšinou k spokojnosti žiadateľov. Prehľady o práci archívov a o. i. aj o tisícoch vybavených dožiadaní boli publikované v Slovenskej archivistike. Bohužiaľ, napriek tomu, alebo možno práve preto, sa archívy širokou verejnosťou zväčša ešte stále často chápu ako zariadenia na odkladanie použitého papiera.

3. archivári a bádateľská činnosť

Ako som spomenul v úvode, úlohou archívov je poskytovať archívne dokumenty na štúdium aj bádateľom, ktorí sa zaujímajú o históriu. Môžem konštatovať, že napriek množstvu správnej agendy, sa archívy aj tejto úlohy zodpovedne zhostili. Musím tu ale opätovne pripomenúť, že často je názor na „službu“ archivárov odlišný, ako si ho vysvetľujú mnohí bádatelia. Predkladanie archívnych dokumentov nie je svojvoľné, ale sa riadi metodikou a legislatívnymi úpravami. V mnohých prípadoch vychádzame v ústrety bádateľom tým, že im predkladáme archívne dokumenty z nespracovaných archívnych fondov, pretože chápeme, že spoločenská požiadavka na

vyrovnanie sa s minulosťou je aj v našom záujme.

V krátkosti by som sa zmienil aj o modernom technickom vybavení archívov. V súčasnej dobe sa vybavenie archívov výpočtovou technikou chápe ako nedostatočné. V štátnych archívoch niet iných zdrojov ako je rozpočet, ktorý však obvykle býva nedostatočný. Archívy sú vybavené väčšinou zastaralými čítacími strojmi, čo nám pri aplikácii ustanovení nového zákona o archívoch a registratúrach, ktorý zakazuje predkladanie originálov archívnych dokumentov vzniknutých do roku 1526, sťažuje prácu. O týchto problémoch tu istotne budú referovať iní. Všeobecne možno v tejto oblasti konštatovať nedostatok finančných prostriedkov archívov na nákup nových moderných prístrojov. Využívanie iných zdrojov finančných prostriedkov je ojedinelé.

4. archivári a vzdelávanie

Tak často spomínané deväťdesiate roky 20. storočia priniesli do práce archivárov aj iný fenomén. Je to otázka prehľadu v právnych predpisoch zaoberajúcich sa úplne odlišnými problémami ako sú problémy archívnictva. Demokratická spoločnosť

priniesla problém ochrany osobných údajov, problém ochrany informácií, a samozrejme aj problém starostlivosti o písomnosti súkromnými právnymi subjektami všeobecne. Otázka odbornej úrovne výkonu správnych aj odborných činností archivármi je v súčasnosti veľmi dôležitá. Archivár v súčasnosti, ktorá je veľmi hektická a premenlivá. Nevystačí len s odborným archívnym vysokoškolským vzdelaním, či odborným stredoškolským vzdelaním. Z tohto pohľadu je dôležité v spolupráci so vzdelávacími inštitúciami zvyšovať odbornú úroveň archivárov aj v legislatívnej oblasti. Zabezpečiť existenciu takýchto vzdelávacích aktivít týkajúcich sa legislatívneho výkladu a praktického využitia nielen archívnych právnych noriem, ale aj právnych noriem upravujúcich rozličné oblasti spoločenského života, ktoré zasahujú takmer do všetkých odborných činností, považujem za veľmi dôležité nielen preto, aby sa zvýšil rozhľad a spoločenské postavenie archivárov, ale aj preto, aby archivári mohli s plnou zodpovednosťou rozhodovať a pri rokovaníach s predstaviteľmi právnych subjektov, hlavne súkromných, vystupovať ako erudovaní zástupcovia záujmov štátu. V tejto záležitosti OASS

vypracoval projekt ďalšieho vzdelávania zamestnancov štátnych archívov v oblasti súčasnej legislatívy, ktorého zameraním a cieľom malo byť získanie informácií a základného prehľadu týkajúceho sa legislatívy z oblasti obchodného, finančného, občianskeho a správneho práva.

Z navrhnutého štvordňového seminára, vzhľadom k nedostatočnej kapacite Inštitútu pre verejnú správu, zostal iba jednodňový, v programe ktorého boli zahrnuté všeobecné zásady obchodného práva vymedzenie pojmu podnikanie a podnikateľské subjekty, hlavné druhy podnikateľských subjektov a ich charakteristika, konkrétny a praktický výklad. Seminár v takejto podobe nemal a ani nemohol mať taký výsledný efekt, aký sa od neho očakával.

Školenia a odborné semináre archivárov nezaručujú samozrejme a priori ich odbornosť vo vzťahu k verejnosti. Závisí to od mnohých faktorov počínajúc vlastnou individualitou archivára až po zabezpečenie finančných prostriedkov na účasť na takýchto aktivitách.

Ak chceme, aby sme verejnosťou boli akceptovaní ako odborníci, musíme mať aj príslušné vedomosti. Tak napr. zaostávanie

v gramotnosti s počítačovou technikou nás v očiach verejnosti nijako neospravedlňuje. Problematika elektronických dokumentov resp. elektronického archívu je nám ešte stále ďaleko vzdialená. Hoci Medzinárodná rada archívov upozorňuje na nízku preukaznú hodnotu elektronických záznamov, nemôžeme túto oblasť ignorovať, pretože technický pokrok v tejto oblasti tak rýchlo, že sami sa postupom času môžeme stať skanzenom a zostať na okraji diania nielen u nás, ale aj vo svete.

A preto sa netreba vzpierať možnosti pri akejkolvek príležitosti získať vedomosti aj z iných odborov, nielen z klasického archívnictva, ktoré je v podstate etablované. Dávam do pozornosti, že základy práva a informatiky nám v žiadnom prípade nemôžu byť na škodu alebo na obtiaž, ale pomôžu zvýšiť kredit archivárov a slovenského archívnictva vo verejnosti.

5. prezentácia archívov

Úlohou vzdelaného a rozhladeného archivára je nielen vzdelávať seba, ale aj iných. Samozrejme, že aj v tejto oblasti máme mnoho možností: či už v predarchívnej starostlivosti,

v ktorej je táto činnosť veľmi aktuálna, alebo v prezentovaní výsledkov svojej odbornej činnosti z archívnictva alebo z histórie.

Ak by som vzal do úvahy predarchívnu starostlivosť, vieme, že etablovaním súkromného vlastníctva sme sa začali stretávať s ľuďmi, ktorí o archívnictve a o jeho činnosti nemali žiadne vedomosti. V záujme zachovania archívneho dedičstva sme boli okolnosťami donútení vo väčšej miere ako pred r. 1989, zaoberať sa zvyšovaním odbornej úrovne zodpovedných predstaviteľov tak verejných inštitúcií ako aj súkromných právnických osôb v oblasti archívnictva. Táto činnosť nie je samoučelná, ale prispieva nielen k záchrane archívneho dedičstva, ale aj k propagácii archívnictva ako takého. Zdá sa nám, že v mnohých prípadoch sa táto naša snaha míňa účinku, čo vyvoláva nálady málo sa blížiacie k optimistickým. Napriek tomu, ak máme možnosti, schopnosti a vytrvalosť, dočkáme sa, a aj sme sa dočkali, pozitívnych výsledkov, hlavne v štátnej správe.

Vážené kolegyne, vážení kolegovia!

Takto by som mohol vymenúvať aktivity archívov a archivárov pri organizovaní výstav archívnych dokumentov k regionálnym dejinám, monografie obcí atď. Myslím, že za posledných desať rokov sme sa dostali do povedomia verejnosti v omnoho väčšej miere ako pred r. 1989.

Posledné decénium bolo pre nás v mnohom poučné. Demokratické zmeny v spoločnosti a z nich vyplývajúce aj uvoľnenie osobnej iniciatívy archivárov pri prezentovaní archívnych dokumentov sa stali tou hnacou silou, ktorá spôsobila búrlivý nárast uvedených aktivít. Nie každá sa vydarila k spokojnosti našej či k spokojnosti verejnosti, ale dôležité je neustále byť aktívny a prispieť v súčinnosti so spoločenskými a kultúrnymi organizáciami nielen k väčšej informovanosti verejnosti, ale aj k vytváraniu si osobného vzťahu jej jednotlivých členov k svojej obci či regiónu.

Pri tejto príležitosti mi nedá nespomenúť úspešné aktivity Štátneho ústredného banského archívu

v Banskej Štiavnici, Štátneho oblastného archívu v Levoči, štátnych okresných archívov v Poprade, Šali, Lučenci, Veľkom Krtíši, Dolnom Kubíne, Bardejove alebo v Topoľčanoch. Je zrejmé, že rok 1989 priniesol uvoľnenie obrovského potenciálu vedomostí a skúseností nahromadených a nevyužitých v predchádzajúcom období archivármi a priniesol taktiež aj zvýšený záujem laickej verejnosti o históriu a jej prezentovanie.

Vážené kolegyne, vážení kolegovia, z osobnej skúsenosti viem, že práca s verejnosťou je ťažká a v mnohých prípadoch aj nevďačná. Riešenie je aj v tomto prípade v našich rukách.

Celkom na záver by som chcel povedať, že tento môj vcelku optimisticky ladený príspevok iste nepostihol všetky oblasti, ktoré zahŕňa téma nášho stretnutia, avšak pokúsil som sa o zovšeobecnenie a analýzu činností v nedávnej minulosti.

Milan Mišovič

Verejnosť a SNA po roku 1990 (1999 – 2001)

Vzhľadom na to, že kolegyňa Mgr. Slezáková, ktorá si mala pôvodne pripraviť tento príspevok, bola neskoro oslovená a navyše ochorela, takže nestihla príspevok pripraviť, pokúsim sa iba o čiastočnú analýzu využívania archívnych dokumentov v SNA za uvedené obdobie, viac-menej formou štatistických údajov.

Slovenský národný archív medzi slovenskými archívmi zaujíma špecifické postavenie, ktoré vyplýva z jeho poslania. Poslaním SNA, ako štátneho ústredného archívu SR, je chrániť a spravovať archívne kultúrne dedičstvo, ktoré vzniklo z činnosti právnických a fyzických osôb celo-slovenského charakteru a významu od najstarších čias až po súčasnosť.

Skladba archívnych fondov SNA predurčuje aj využívanie archívnych dokumentov verejnosťou na vedecké, kultúrne a správne účely.

Okruh užívateľov archívnych dokumentov môžeme rozdeliť do niekoľkých skupín.

1. Na historické bádanie využívajú archívne dokumenty predovšetkým vedeckí pracovníci SAV, poslucháči

vysokých škôl pri písaní diplomových a doktorantských prác, regionálni historici pri zostavovaní monografií obcí a miest, bádatelia v obore genealógie a ostatných pomocných vied historických, tak domáci ako aj zahraniční. Záujem domácich bádateľov sa pri štúdiu zameriava predovšetkým na všeobecné dejiny, politické dejiny, dejiny politických strán, cirkevné dejiny, židovskú problematiku a regionálne dejiny. Zahraniční bádatelia sa sústreďujú na všeobecné a politické dejiny a na osobnosti. Za roky 1990 až 2001 navštívilo SNA 5 681 bádateľov, z toho 395 zahraničných. (Vid' graf 1.)

Počet bádateľských návštev sa pohyboval od 1 771 bádateľov v roku 1990 do 2 714 v roku 2001 a počet žiadaniek na archívny materiál od 972 v roku 1991 do 1 661 v roku 2001. (Vid' graf 2.) Porovnaním obidvoch grafov vidíme, že počet bádateľov bol najvyšší v rokoch 1991, 1992 a 2001, avšak počet žiadaniek na archívne dokumenty pri nižšom počte bádateľov rapídne stúpol za ostatných päť rokov

z 1 087 žiadaniek v roku 1997 na 1 661 v roku 2001.

Z uvedeného prehľadu vyplýva nárast požiadaviek na archívne dokumenty takmer o 100 %, čo znamená aj väčšie požiadavky na pracovníkov bádateľne a, samozrejme, aj na pracovníkov materiálových oddelení SNA, respektíve z toho vyplývajúce požiadavky na spracovanosť archívnych fondov. Bližšou analýzou bádateľských listov sme zistili, že do roku 1996 prevládali požiadavky na nehistorické štúdium archívnych dokumentov. Archívne dokumenty boli predkladané na štúdium pre účely reštitučné a rehabilitačné.

Od roku 1997 vzrastá počet záujemcov o historické štúdium archívnych dokumentov, a to nielen z radov profesionálnych historikov, či iných príbuzných odvetví, ale najmä z radov študentov, poslucháčov filozofických, pedagogických alebo teologických fakúlt.

Najviac žiadanými boli archívne dokumenty z fondov rodu Pálfi, Erdódy, Esterházy, Révai, Hodnoverné miesto Bratislavská kapitula, Hodnoverné miesto Leleský konvent, z osobných archívnych fondov Anton Štefánek, Franz Karmasin, Andrej

Hlinka, Pavol Blaho, Vavro Šrobár, M. R. Štefánik, Dušan Jurkovič; z ďalších fondov najmä Minister s plnou mocou pre správu Slovenska, Krajský úrad – prezídium, Policajné riaditeľstvo v Bratislave, Ministerstvo vnútra, Ministerstvo zahraničných vecí, Ministerstvo hospodárstva, Ministerstvo financií, Hlavné štátne zastupiteľstvo, Úrad predsedníctva vlády, Kancelária prezidenta republiky, Ústredňa štátnej bezpečnosti, Štátny pozemkový úrad v Prahe, Ústredný hospodársky úrad, Slovenská liga, Tatra banka, Snem Slovenskej republiky, Povereníctvo vnútra a jeho fondové oddelenia sekretariát povereníka, bezpečnostný odbor, pracovné tábory, Slovenská národná rada, Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, sekcia B, Povereníctvo financií, Povereníctvo zdravotníctva, Povereníctvo priemyslu a obchodu VII. reštitučný odbor, Povereníctvo informácií a osvetu, Ústredný akčný výbor SNF a registratúra ÚV KSS (sekretariát, predsedníctvo, generálny tajomník). Záujem bol aj o nespracované archívne fondy a vo výnimočných prípadoch archív z nich poskytol niektoré archívne dokumenty na štúdium. Len pre zaujímavosť

uvádzame počet škatúl a jednotlivín, ktoré sa vydali v bádateľni za posledné tri roky:

r. 1999 – 4 293 škatúl a jednotlivín, 475 ks mikrofilmov, 368 zväzkov novín a 1 350 ks novín;
r. 2000 – 4 500 šk., 525 ks mikrofilmov, 501 zväzkov novín a 1 500 ks jednotlivých novín;
r. 2001 – 4 800 šk., 570 ks mikrofilmov, 300 zväzkov novín a 1 600 ks jednotlivých novín (spolu cca 1 700 bm a. d.).

Zo študijných mikrofilmových kópií boli najviac frekventované mikrofilmy archívnych fondov Národný súd, knižnica Bratislavskej kapituly, albumy a katalógy Slovenskej tlačovej kancelárie, kanonické vizitácie, Urbaria et conscriptiones, protokoly Trenčianskej župy, elenchy Nitrianskej kapituly a mikrofilmy tzv. Alexandrijského archívu.

Ako doplnok štúdia využívali bádatelia zbierku novín a fond knižnice, ktorá v súčasnosti eviduje 57 938 titulov. Z novinovej zbierky boli najviac žiadané tituly Slovák, Národné noviny, Slovenská pravda, Slovenská politika, Kultúrny život, Pravda, Gardista, Lidové noviny a Slovenský denník.

Záujemcom o štúdium archívnych dokumentov poskytovali odborné konzultácie pracovníci bádateľne, ale aj materiálových oddelení. Vysoké nároky na pracovníkov si vyžadovali konzultácie poskytované najmä študentom stredných a vysokých škôl k témam ŠVOČ, diplomových, doktorandských a seminárnych prác, ako aj konzultácie poskytované stabilnej skupine historikov – amatérov, ktorí sa zaujímali najmä o regionálne dejiny, genealógiu, dejiny rodín a rodov a o život osobností.

2. Archívne dokumenty sa v SNA využívajú aj pri vybavovaní správnej agendy, najmä písomných žiadostí občanov a inštitúcií. SNA zaznamenal za ostatných 11 rokov obrovský nárast správnej agendy, ktorá sa týka najmä vyhľadávania archívnych dokumentov dokladajúcich majetkové nároky na nehnuteľný majetok (poľnohospodárska a lesná pôda, živnosti), archívnych dokumentov k potvrdeniu o národnosti (zákon NR SR č. 70/1997 Z. z. o zahraničných Slovákoch), k vydaniu výpisov a odpisov, dokumentov o odvečení a deportácii (zákon NR SR č. 305/1999 Z. z.), k vydaniu potvrdenia o dobe zamestnania pre účely dôchodkového zabezpečenia, na prípravu podkladov pre inštitúcie

zabezpečujúce spracovanie ROEP-u, ako aj na ďalšie účely.

Celkovo za 11 rokov SNA vybavil presne 48 914 písomných žiadostí fyzických a právnických osôb. (Graf 3.)

Z grafu vidíme, že v roku 1990 archív vybavil 2 371 žiadostí (reštitúcia živnostenských podnikov), ale napr. v roku 1992 8 510 žiadostí (reštitúcia poľnohospodárskej pôdy). Po roku 1993 počet podaní začína klesať a posledné roky sa udržiava takmer na rovnakej úrovni. Tu nespomíname tisícky telefonických dotazov týkajúcich sa tak bádateľskej ako aj správnej agendy, na ktoré odpovedali pracovníci bádateľne, ale aj ostatných oddelení. (Len bádateľňa ročne zodpovie okolo 2000 dotazov).

Správnou agendu vybavovali v prevažnej miere pracovníci oddelenia nových fondov. Mnohé dožiadania si vyžadovali a naďalej vyžadujú rozsiahle a náročné rešerše archívnych dokumentov nielen zo staršieho obdobia, ale aj z dokumentov po roku 1945.

Nárast správnej agendy neumožňuje archívom venovať sa v plnej miere základným archívnym povinnostiam, t. j. ochrane, spracúvaniu a sprístupňovaniu archívnych dokumentov.

Súčasný stav odborných zamestnancov SNA (k 31. 12. 2001 fyzický stav 74 pracovníkov, z toho odborných 54) nezodpovedá možnostiam a potrebám plnenia rôznorodých a neustále sa zvyšujúcich požiadaviek na archív. Takže archív pri dnešnom počte zamestnancov nemá možnosť ako zvýšiť spracovanosť a sprístupnenosť archívnych fondov, a tým umožniť štúdium archívnych dokumentov pre účely najmä historického bádania, ale aj uľahčiť archívom vyhľadávanie archívnych dokumentov pre účely správnej agendy, nakoľko, ako všetci veľmi dobre vieme, v tomto prípade musí archív vyhľadávať aj v nespracovaných fondoch.

3. Slovenský národný archív spolupracuje s masmédiami, najmä tlačou, dokumentárnym filmom, televíznymi štúdiami a rozhlasovými stanicami pri tvorbe publicistických relácií a dokumentárnych filmov.

Spomeniem len niektoré významné relácie a televízne filmy, na ktorých sa SNA podieľal: Slovenská televízia – dokumentárne filmy o Martinovi Sokolovi, predsedovi Snemu Slovenskej republiky; Andrejovi Hlinkovi, Karolovi Murgašovi, Karolovi

Sidorovi, Dušanovi Jurkovičovi, Jozefovi Lettrichovi, M. R. Štefánikovi; séria dokumentárnych filmov k historickým remeslám; „Danajský dar, 1939 – 1945“; relácia Sféry dôverné na tému Metódy kontroly cirkvi počas 40 rokov totality; tá istá relácia – téma 50. výročie likvidovania reholí na Slovensku atď.

Slovenský rozhlas – relácia Dobrý deň; relácia o vyhotovení väzby na Ústavu SR a ostatných štátnych symbolov; Otázky vybavovania rehabilitácií a reštitúcií; Cividalský evanjeliár;

Rádio Regina – témy História židovského obyvateľstva Bratislavy; relácia Bratislavská revue; Koncentračné stredisko Patrónka; Kultúrny a spolkový život Bratislavy v 30-tych rokoch

Vzniklo niekoľko filmových medailónov o práci reštaurátora Ivana Galamboša, či iné dokumentárne filmy, napr. Slovacía mea pre svetovú výstavu v Seville, Historické remeslá na Slovensku, filmy „Až do trpkého konca“, „Ku krížu kríž“, dokumentárny film o riešení národnostných otázok atď.

Ťažko vymenovať všetky aktivity SNA na tomto úseku, lebo často sme niektoré ani nestihli zaregistrovať.

4. V spolupráci s domácimi i zahraničnými inštitúciami sa podieľa SNA na usporadúvaní výstav k významným výročiam a historickým udalostiam. Napr. Výstava Lothringens Erbe v Schallaburgu, výstava Nežná revolúcia v Galérii Z, niekoľko výstav doma i v zahraničí (Krakov, Budapešť, Ľubľana) venovaných Dušanovi Jurkovičovi, M. R. Štefánikovi (Paríž), výstava Barok na Slovensku a ďalšie.

SNA spolupracuje pri usporadúvaní odborných prednášok a exkurzií pre rôzne inštitúcie, ako aj základné, stredné a vysoké školy. Len za posledné tri roky to bolo napr. 74 exkurzií.

5. Na základe dohody uzavretej v roku 1999 s Holocaust Memorial Museum vo Washingtone prebieha v SNA mikrosnímkovanie rozsiahleho súboru dokumentov z rokov 1939 – 1945.

Nesmieme zabudnúť ani na spoluprácu na príprave a vydaní CD ROM – Bratislavský antifonár, ktorý je registrovaný vo svetovom registri UNESCO Pamäť sveta.

Vo svojom príspevku som nevymenovala, čo sa napokon ani nedá, všetky aktivity, ktoré vyvíja SNA voči verejnosti.

SNA však predstavuje svojimi archívnymi fondmi a zbierkami nielen bohatú základňu prameňov k dejinám

národa a štátu, ale aj základňu pre ďalšie služby občanom, štátnym a verejným inštitúciám.

PhDr. Eva Vrabcová

Využívanie archívnych dokumentov v ŠOBA po r. 1989

Zmyslom činnosti archívov od preberania, evidovania, spracovania a ochrany archívnych dokumentov je v konečnom dôsledku zachovanie archívnych dokumentov pre poznanie histórie Slovenska a jeho obyvateľov. Zároveň poslaním archívov je uspokojovanie spoločenských požiadaviek na využívanie archívnych dokumentov pri riešení aktuálnych problémov spoločnosti. Pramenná základňa archívov je teda prístupná a využívaná verejnosťou na vedecké, úradné i osobné účely.

Využívanie archívnych dokumentov v štátnych archívoch prešlo od revolučného roku 1989 značnými kvalitatívnymi i kvantitatívnymi zmenami. Vo svojom príspevku zameranom na využívanie archívnych dokumentov v štátnych oblastných archívoch po roku 1989 sa pokúsim

zovšeobecniť hlavné a najmä nové trendy využívania archívnych dokumentov v zmenených spoločensko - politických pomeroch za posledných zhruba 12 rokov.

Pôvodne od vzniku štátnych archívov patrilo dominantné postavenie pri využívaní archívnych dokumentov vedcom – historikom, ktorým slúžil informačný potenciál archívnych fondov pri riešení vedecko-výskumných úloh v oblasti spoločenských, prírodných, technických či ekonomických vied.

Začiatkom 90-tych rokov boli v ČSFR prijaté viaceré zákony o rehabilitácii a reštitúcii majetku fyzických i právnických osôb. Ich uplatňovanie malo za následok enormný tlak verejnosti na štátne

archívy a tým prirodzene zvýšenie počtu bádateľských návštev.

Zo štatistického výpočtu bádateľskej agendy uvedeného vo výkaze práce ŠOBA v Bratislave za poslednú 8. päťročnicu 1986 –1990 vidíme, ktoré témy boli v predchádzajúcom období predmetom archívneho bádania a ako sa percentuálne podieľali na výsledkoch bádateľskej agendy v tomto období. 50 % bádateľov sa venovalo historickému bádaniu, z toho najviac regionálnym dejinám (14,5 %), potom nasledovali politické dejiny (6,2 %), dejiny priemyslu (4,5 %), školstva (4 %) a dejiny vedy a kultúry (3,3 %). 35 % bádateľských návštev bolo zameraných na genealogický výskum. Výskum pre hospodárske a iné praktické účely predstavoval zanedbateľné percento. Podľa výročných správ ŠOBA sa v r. 1991 zvýšil počet bádateľov o 50% a zahraničných dokonca o 100% oproti predchádzajúcemu roku.

Kým za celé obdobie rokov 1986-1990 zaznamenal ŠOBA v Bratislave 929 bádateľov a 3851 bádateľských návštev, iba v r. 1991 navštívilo archív 282 bádateľov a za tento rok bolo zaznamenaných 1615 bádateľských

návštev. Spoločenské zmeny mali za následok nielen kvantitatívne zmeny vo využívaní archívnych dokumentov, ale mení sa aj predmet bádateľského záujmu.

Do popredia sa dostávajú individuálne potreby občanov pred záujmami vedecko - výskumnými. Prevažnú časť bádateľov privádzajú do štátnych archívov praktické dôvody.

Rovnako pri štúdiu cirkevných matrík prevažuje v tomto období ich praktické využitie napr. pri uplatňovaní dedičských nárokov pred genealogickým resp. historickým bádáním.

Zaznamenaný bol zvýšený počet písomných dožiadaní a zápožičiek archívnych dokumentov. Požiadavky na poskytovanie správnych informácií smerovali predovšetkým do oblasti majetkových reštitúcií a rehabilitácií. Pre tieto účely boli najčastejšie využívané fondy KNV 1949 – 1960 a to Odbor vnútorných vecí – TNP, Odbor miestneho hospodárstva a dopravy, Poľnohospodársky odb. – pracovné skupiny pre pozemkovú reformu, Firemný register Krajského súdu, Štátny súd, Štátna prokuratúra a OLS.

O intenzívnej bádateľskej činnosti svedčí aj narastajúci počet výpožičiek archívnych dokumentov realizovaných prostredníctvom medziarchívnej služby.

Tlak verejnosti na štátne archívy rástol. Orgány prokuratúry požiadali archívy o spoluprácu pri získavaní materiálu z archívnych fondov justície ako podkladov pre zabezpečovanie úloh v zmysle zákonov o rehabilitácii. Keďže v rámci tejto spolupráce prichádzalo do úvahy zapožičiavanie určitého množstva závažného archívneho materiálu – konkrétne súdnych spisov - na dlhší čas mimo archívy, uzavrelo MV SR a MS SR v roku 1993 „Dohodu o spôsoboch využívania archívnych dokumentov uložených v štátnych archívoch orgánmi justície“. Musíme konštatovať, že spolupráca s orgánmi justície nebola vždy z ich strany korektná. Vrátenie zapožičaných spisov sa v mnohých prípadoch dosiahlo až po niekoľkých urgenciách.

Nárast počtu bádateľských návštev, písomných dožiadaní a zápožičiek archívneho materiálu kládol vysoké nároky na pracovníkov badateľní štátnych oblastných archívov jednak z hľadiska časového a jednak z hľadiska poskytovania odborných

konzultácií a informácií (orientácia v archívnom materiáli, informácie z dejín správy a pod.). Pri štúdiu archívneho materiálu prevažovalo praktické využitie nad historickým badaním. Enormne narástla administratívna agenda, ktorá bola vo väčšine prípadov vybavovaná na úkor odbornej archívnej práce, najmä na úkor spracovateľskej činnosti.

Keďže jednotlivé zákony týkajúce sa reštitúcie a rehabilitácie uplatňovanie nárokov časovo obmedzovali, záujem širokej verejnosti o ŠA v 1/2 90-tych rokov opadol. Ako sa však ukázalo, usporiadanie pozemkového vlastníctva je dlhodobou záležitosťou, a tak naďalej pretrvával záujem o prinavrátenie združstevnených alebo poštátnených majetkov späť do súkromného vlastníctva. Okrem toho ďalej zavalovali štátne archívy žiadosti o vystavenie dokladov o výške dosiahnutého vzdelania, zápočty odpracovaných rokov pre Sociálnu poisťovňu, výpisy z matrik pre dedičské konanie a i.

Zmenené spoločensko - politické prostredie umožnilo otvoriť nové okruhy historického badania. Z bádateľského hľadiska začínajú byť

zaujímavé najmä témy, ktoré boli v predchádzajúcom režime tabuizované. Vzástol predovšetkým záujem o dejiny cirkví, reholí a kláštorov, dejiny konfesíí, biografie osobností jednotlivých cirkví, ale aj o cirkevnú heraldiku. Vo väčšej miere bol bádateľom predkladaný materiál k dejinám slovenského národa a na Slovensku žijúcich národností, k dejinám Židov a židovskej kultúry, ale aj k dejinám Rómov a rómskej problematike. Predmetom zvýšeného badateľského záujmu sa stali tiež témy: Slovenský štát, Holokaust na Slovensku, praktiky Štátnej bezpečnosti, protikomunistický odboj, či významné osobnosti histórie slovenského národa. Archívny materiál bol však predkladaný aj k iným témam, ako napr. k dejinám skautingu, dejinám kultúry a školstva, dejinám žurnalistiky, hospodárskym dejinám a pod.

Záujem o regionálne dejiny nemal ani v tomto období klesajúci trend, naopak predstavoval až 50% podiel historického bádania v štátnych oblastných archívoch. Po revolúcii ožila v našich mestách a obciach túžba po poznaní svojich dejín, svojich historických počiatkov. Bola spre-

vádzaná snahou zviditeľniť sa širokej verejnosti jednak formou rôznych propagačných brožúr a monografických prác, ale aj prostredníctvom nových obecných symbolov. Takže v archívnom materiáli hľadajú bádatelia tiež podklady pre tvorbu nových erbov a obecných pečatí. Okrem historikov - profesionálov sa regionálnym dejinám však venujú aj historici - amatéri, ktorým často chýba potrebná erudícia pre štúdium archívneho materiálu, čo sa odráža na úrovni monografií.

Prístup k archívnym dokumentom sa začal liberalizovať. Novela zákona o archívnictve č. 571/1991 posunula hranicu prístupu k archívnym dokumentom z 50 na 30 rokov a nový zákon, ktorý vstúpi do platnosti od budúceho roka odstráni obmedzenie prístupu k archívnemu materiálu z časového hľadiska /teda veku archívneho dokumentu/ úplne. Toto je spojené so snahou o objektivizáciu historických faktov.

Najviac využívanými archívnymi dokumentmi boli vo všetkých ŠOBA (na základe výročných správ) vzhľadom na podobnosť skúmaných tém zhodne fondy žúp – menovite kongregačné písomnosti, nobilitáriá,

urbariáliá, daňové súpisy, z ďalších fondov boli frekventované cirkevné fondy, fondy rodov, fond Krajského súdu - najmä jeho fondové oddelenie - Firemný register, Štátny súd, Štátna prokuratúra, okresné ľudové sudy. Zvlášť treba spomenúť nárast poskytovania archívnych dokumentov z fondu Oblastné osídľovacie úradovne pre potreby geodetických firiem, ktoré na základe zmluvy s krajskými úradmi spracúvali Register obnovenej evidencie pozemkov.

Najširšiu škálu využitia zaznamenali cirkevné matriky. Slúžia k vypracovaniu genealogických rešerší, pre biografické monografie, i regionálne dejiny. Využívajú sa na vystavovanie úradných matričných dokladov pri uplatňovaní dedičských nárokov. Vo väčšine prípadov sa však využívajú pre genealogické bádanie. Na štátne oblastné archívy, v ktorých sú matriky uložené sa obracajú domáci bádatelia i žiadatelia zo zahraničia pátrajúci po koreňoch svojej rodiny. Záujem o genealogické rešerše stále rastie a v súvislosti s ním rastie záujem médií o štátne archívy. Genealogický výskum sa stal módnou záležitosťou.

Jednou z negatívnych stránok v sprístupňovaní archívnych dokumentov v poslednom období je komerčný záujem verejnosti o archívne fondy. Novým typom bádateľov v našich študovniach sú bádatelia – podnikatelia, ktorí za poplatok robia bádateľský výskum pre iných. Týka sa to najmä genealogických rešerší, ale aj výskumu pre právne účely. Pracovníkom archívov zavaleným aj inými pracovnými povinnosťami, trvá vybavenie žiadostí o genealogický výskum, ktorých prichádza do ŠA veľké množstvo niekedy aj niekoľko mesiacov. Noví bádatelia – podnikatelia využívajú túto skutočnosť a ponúkajú svoje služby prostredníctvom internetu za úplatu, ktorá je oveľa vyššia ako poplatky účtované archívom v zmysle zákona o správnych poplatkoch. Navyše komerční bádatelia nie sú dostatočne vybavení po odbornej stránke, preto kvalita ich práce nie je vždy uspokojuvajúca a občania využívajúci ich služby podstupujú riziko, že takto získané informácie o predkoch nemusia byť vždy správne.

Na druhej strane pozitívom v nastúpenom trende využívania

archívnych dokumentov je skutočnosť, že záujem verejnosti o archívne dokumenty, či už z titulu rehabilitácií, reštitúcií, dedičstva alebo pátrania po modrej krvi, či jednoducho histórii rodu, značnou mierou prispeli k popularizácii archívov, o ktorú sme sa roky úporne snažili a ktorá sa nám len pomaly darila.

Charakter bádateľskej agendy a jej vybavovanie v uplynulom období, teda zabezpečovanie a uspokojovanie záujmov a oprávnených potrieb občanov, orgánov a organizácií len potvrdili skutočnosť, že štátne archívy majú dôležité, významné a nezastupiteľné miesto v štátnej správe.

Mgr. Ľubica Máteová

Študovňa – bádateľ, analýza obojstranného využívania archívnych pomôcok

Archívy prešli po roku 1989 náročnou etapou prispôsobovania sa novým okolnostiam vo využívaní archívneho materiálu. Išlo o nárast správnej agendy, ktorá sa prejavila vo väčšom využívaní spisov bývalých národných výborov a povereníctiev. Zvýšenie záujmu o genealógiu dostalo do popredia bádateľského záujmu cirkevné matriky. Z hľadiska historického výskumu bádatelia využívali fondy bývalých žúp, mestských magistrátov, súdne písomnosti. Práve pre toto zvýšené využitie archívnych fondov v štátnych archívoch majú nezastupiteľnú úlohu

archívne pomôcky vo forme inventárov, katalógov a registrov. Za najčastejšie vypracúvanú pomôcku možno považovať formu inventára, ktorá hlavne pri veľkých fondoch z najnovšieho obdobia poskytuje bádateľovi pomerne dobrý oporný bod pri orientácii v danom materiáli. V Štátnom oblastnom archíve v Bratislave ide o inventáre k odborom Krajského národného výboru v Bratislave z rokov 1949 – 1960, ako aj Západoslovenského krajského národného výboru z rokov 1960 – 1968. Pri týchto fondoch išlo hlavne o využitie inventárov napr. Odboru

výstavby a vodného hospodárstva, Odboru školstva a kultúry, a to pre správne účely, ako boli stavby škôl, obytných domov, otázka zriaďovania a rušenia škôl. Inventár v tomto prípade poskytne bádateľovi základné informácie o mieste výstavby objektu, o tom, či spis obsahuje technickú dokumentáciu, o prechodu budovy cirkevnej školy na štát a pod. Pre účely historického výskumu bol pomerne často využívaným inventár Odboru cirkevného, ktorý vzhľadom na atraktivnosť témy perzekúcií voči cirkvi v päťdesiatych rokoch poskytuje bádateľovi prehľad pri témach, ako sú napr. správy o duchovných rôznych cirkví, o stavoch kostolov, o rušení kláštorov a pod. Často využívaným je aj základný fond nášho archívu, Župa bratislavská.

Najviac využívanou pomôckou sú inventáre pre obdobie do roku 1803, ktoré sa využívajú pri historickom výskume. Ide o viacero inventárov, ktoré zaberajú určité časové obdobie. Štruktúra inventárov sa zhoduje s pôvodnou registratúrou župy, pričom inventárna jednotka je tvorená z viacerých záznamov o obsahu jednotlivých rozhodnutí župnej samosprávy. Ďalšie inventáre sú k zápisniciam municipálneho výboru

z rokov 1867 – 1918, ako aj k fondom podžupana a hlavného župana, ktoré bádatelia využívajú tiež pomerne často.

Veľkou skupinou využívaných materiálov sú aj súdne písomnosti, ktoré v Štátnom oblastnom archíve tvoria pomerne veľkú časť tu uložených a využívaných fondov. Inventár k najstaršiemu obdobiu rokov 1631 - 1853 . súdnej stolice Bratislavskej stolice obsahuje zaujímavé prípady výkonu feudálnej justície, pričom bádatelia využívajú tento archívny materiál najmä pri spracúvaní dejín konkrétnej obce alebo na diplomové práce. Dôležitou pomôckou pre bádateľa je aj register, ktorý sa využíva v našom archíve pre fond Štátny súd v Bratislave. Tento fond využívali bádatelia v študovni najmä pri hľadaní dokladov po svojich príbuzných, určených pre rehabilitačné účely v prvej polovici deväťdesiatych rokov a pre finančné odškodnenie v súčasnosti. Štruktúra registra zachováva abecednú postupnosť a bádateľ sa z nej dozvie okrem toho, či tam hľadané meno je alebo nie, aj číslo konkrétneho spisu uloženého podľa pôvodnej registratúry súdu. Ďalším registrom je aj register odvolacích spisov Krajského súdu

v Bratislave z rokov 1953 – 1970 a vyhlásenia osôb za mŕtvych z rokov 1921 – 1924, ako aj registre k ľudovým retribučným súdom z rokov 1945 - 1948. Fondy súdov a prokuratúr samozrejme majú aj inventáre, ktoré bádatelia využívajú hlavne pri fonde Štátne zastupiteľstvo v Bratislave z rokov 1918-1950, Krajský súd v Bratislave z rokov 1921 – 1950. Osobitným fondom je Firemný register Krajského súdu v Bratislave do roku 1950, ktorý obsahuje zaujímavé údaje o firmách, pričom inventár je rozdelený tiež v súlade s pôvodnou registratúrou na tri časti, kde sú inventárne jednotky totožné s konkrétnym firemným spisom. Pomerne často využívaným registrom je aj register presídlencov z Maďarska do ČSR z rokov 1946 – 1948, kde bádateľ nájde podľa jednotlivých katastrálnych území svoje alebo spisy príbuzných, ktoré slúžia pre majetkové vysporiadanie daných pozemkov.

Najrozsiahlejším inventárom je pomôcka k fondu Mariánska provincia františkánov, ktorá v obsiahlom úvode poskytuje bádateľovi informáciu o františkánskom ráde a každá jeho inventárna jednotka poskytuje dostatočné informácie o písomnostiach fondu, ktorý je využívaný hlavne pre

dejiny rôznych františkánskych kláštorov. Tu môžeme uviesť aj inventár k osobnému fondu významného františkána Vševlada Jozefa Gajdoša, ktorého časť osobného fondu prevzal náš archív, pričom inventár obsahuje najmä údaje o jeho publikačnej činnosti v jednotlivých záznamoch. Pre regionálne dejiny územia medzi Moravským Svätým Jánom a Senicou je pomerne využívaný aj inventár fondu Panstvo Ostrý Kameň. Často využívaným inventárom je aj inventár Zbierka cirkevných matrik, ktorý je usporiadaný abecedne usporiadaný tak, ako matričné knihy, pričom inventárny záznam poskytuje bádateľovi informácie o obsahu matriky, časovom rozsahu a type matriky.

Celkovo je možné konštatovať, že spomenuté inventáre poskytujú bádateľom tie informácie, ktoré k danému študovanému fondu potrebuje, na dostatočnej úrovni. Špeciálnym príkladom je tu súbor inventárov podniku Kablo Bratislava, pretože ide o jediný prípad, kedy ŠOBA prevzal písomnosti už vo forme spracovaných fondov spolu s inventármi. Nejde len o vlastné Kablo a jeho predchodcov, ale aj

o písomnosti firiem, kde mal tento výrobca káblov a izolačnej techniky svoju majetkovú účasť. Bádateľ pomocou týchto inventárov získa pomerne rýchlo predstavu o dokumentoch v týchto fondoch.

Využitelnosť dokumentov v našom archíve sa okrem predkladania matrík na mikrofilmoch na čítacích prístrojoch obmedzuje, podobne ako v ostatných štátnych archívoch, len na ich fyzické predkladanie bádateľom. Pri starších dokumentoch, ako sú listiny, kongregačné písomnosti, spisy súdnej stolice, môže dôjsť časom k poškodeniu týchto nenahraditeľných dokumentov. Potrebné by preto bolo umožniť archívom nákup digitálnych fotoaparátov, pomocou ktorých by bolo možné vyhotoviť kvalitné a na laserovej, resp. atramentovej farebnej

tlačiarňami rozmnožitelných fotografií. Súčasne je potrebné, ako je to bežné v archívoch v ČR a v Maďarsku, že archívy vydávajú edície prameňov na CDRom, čo nie finančne až tak náročné, ako ich vytlačenie klasickou cestou v knižnej podobe. Prostriedky na tieto aktivity by bolo možné získať uchádzaním sa o rôzne formy pomoci vo forme grantov podobne ako SAV alebo vysoké školy. Bez prezentovania pred verejnosťou nie je možné dosiahnuť zmenu skresleného pohľadu na archívy - ako na sklady starého papiera a archivárov ako manipulantov.

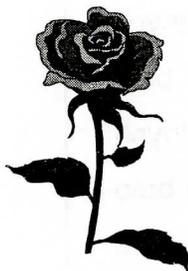
Tomáš Tandlich

Naši jubilanti:

K životnému jubileu srdečne gratulujeme a prajeme veľa zdravia, šťastia, osobných a pracovných úspechov našim kolegom:

ALŽBETA LIŠČÁKOVÁ   Šoba Levoča
PhDr. JÁN LUKAČKA, CSc.   FFUK Bratislava

Vydáva Spoločnosť slovenských archivárov 10 x ročne

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrteľ, J. Hanus, Z. Kollárová, I. Graus,
V. Hrtánková, V. Morišová

Technická úprava: ŠOKA v Šali, J. Benciová

Náklad: 380 ks

Povolilo: MK SR 1472/96